

Látogatás a 90 éves Lőw Immánuelnél

Kilencven évet megélni olyan isten-áldás, ami keveseknek adatott meg, bármennyire kitolódott is az életkorok átlagos határa. Hát ha még ezt az imponálóan szép időt szellemének ruganyos erejében, egészségének feltűnő romlása nélkül éri el valaki, mint Lőw Immánuel szegedi főrabbi, aki január 20-án tölti be kilencvenedik életévét!

Szikár egyenes alakját, igaz, már nem látjuk olyan sűrűn sítái során, mint régebben, de hát a szeszélyeiben kulmináló időjárás sokkal fiatalabbakat is óvatosságra kényszerít, mikor az ígért-tavaszi váratlanul olvad bele a kanikulába s szeptemberben, meg október derekán kapjuk meg a márciusnak kidukáló napokat, a közbeeső variációkról nem is beszélve.

A 90 éves Lőw Immánuel ezért a napja nagyobbik részét otthon tölti a lakásában, ahol minden butórdarab a patinás multról beszél s ahol emlékeinek élhet, a tudomány szárnyain maradvá, mert ez a Pegazus sosem veti le kiválogatott kedvenceit, hivatott híveit.

Stendhal világhíres mondása, hogy emlékezni csak annak érdemes, aki volt valamikor valaki s hivatásának mindig becsülettel megfelelt. Akik híjjával vannak az »emléktár«-nak s fiatalos elszántsággal kapaszkodnak a viharosan perdülő Ma szekerének küllőibe, természetesen lefitymálják ezt a visszatekintést. Nem érnek rá megla-nulni a költő gyönyörű sorait, hogy »örök az élet szilaj futása, dal illanása, lomb hervadása«, — aminthogy örök a napfény is, mert nem olvad köddé. De vajjon mire tudnak majd egyszer visszaemlékezni, ha megadatik nekik, hogy tulfeszített buzgalmukban eljussanak a pátriarkai korbá? Lesz-e ott pihentető oázis, megtartja illatát a könyvből préselt rózsalevél, avagy csak a fűvések meredeznek elő léleklató, leszámolásra sarkalló hegyükkel?

Óriási történelmi korszak

Az, amit Lőw Immánuel átélt, születve az ország szomorú évtizedében, már serdülő gyermekként érezve a derengést, a megengestelődést, majd férfiuvá érve a rohamos fejlődésben, amelyet dajkamésének hisz a kései utód. Nagy nevek, hatalmas szellemek, örökké világosító magyar fátylak állanak szinte kettős rendekben ezen a soron, meg lehet hát érteni, hogy Lőw Immánuel sok ezer híres prédikációja közül miért emelkednek ki toronymagasságban azok, amelyeket egyes centenárium, vagy megdicsőülés alkalmával mondott, hogy a szegedi szószék-ről kapjanak országos visszhangot. Nagyon szép a tudomány, ha egyetlen szerépdarabból, falmaradványból, vagy ócska fémből korszakokat próbál idézni, azért valami a kortárs tapasztalata is, váltakozó korok levegőjének magabaszívása, aminthogy többszáz éves ítéletek szerint bárkinek őszinte véleménye ezer tanu bizonyosságával ér fel.

Semmi szándékunk nem volt azon az egyen kívül, hogy üdvözljük a nevezetes születésnapj évforduló alkalmából a szegedi pátriarka-főpapot, akinek mégis csak volt valami része ennek a városnak kialakulásában s a magyar lélek hagyományait már a szülői házban szívta magába.

E sorok írója akkor is menekült a politika elől, ha kárvallottja maradt ezen politikájának, megrogzított szenvedélye az örök humánus, — már pedig a kettő nem született egy-anya-néhben. Következőleg kérdésünk sincs Lőw Immánuelhez, leszámítva a sablónokat. Milyen ilyenkor az egészség? Mert látszólag semmi baj. A termete még mindig a régi, lehetetlen vissza-tartani azoktól az udvarias mozdula-

toktól, amik beidegződnek a kultur-lénybe, csak az új beérkezendőben ol-vadnak fel makacs téli fagyhoz illően. Egy kilencven éves embernek már megvan hozzá a jussa, hogy úgy fo-gadja a látogatóját s így is búcsu-zék el tőle. De Lőw Immánuel nem lehet visszatartani, hogy előbe nem-jezen a vendégeinek, búcsúzáskor pedig az ajtóig ne kísérje.

— Nagyszerű fogadtatásban volt részem, jut eszembe egy nemrégien el-hunytt jelesünk mondása. Öméltsága, aki pedig tőlem kért szívességet, már az első percben megkínált egy pom-pás állóhellyel.

A páratlan memória

Ugy indult meg a beszélgetés ma-gától. Mi is szeretjük a régi dol-gokat, bár szomorúan tapasztaljuk, hogy elfogynak a hiteles helyek, de Lőw Immánuelnél jobban kevesen is-merik a szegedi multat. Talán ő az utolsó emlékező. Mert az aztán bámu-latra méltó, hogy mi mindent tud s milyen töretlen maradt a stílusa, ez a zengő, minden ízében keresetlen ma-gyar beszéd, a Duna-Tisza táj leg-szebb idiómáival. Ennek az utcának a helyén mi volt, Kovács Albert egyko-ri híres patikus kaszinójában, (ahol egyébként Tömörkény is a gyakornoki-étét szolgált), kik voltak a napos vendégek. Egyes családok mikor jöt-tek Szegedre, a familia merre terebé-lyesedett el, kik élnek még belőlük és hol? Elfeledett nevek elevenednek meg, jellemző tulajdonságok, történe-tek, minden pontos megbizhatósággal, dátumszerűen, mintha fel lennének je-gyezve. Fel is vannak, de abban a finom szerkezetű koponyában. Gyors-író kellene mellé, aki mindent felje-gyez az utókornak, mert utána nem lesz már senki, aki ezeket a dolgokat tudja. Mondják, talán mondják még, de kevés lesz benne a köszönet, hiszen a tegnap történetek reprodukálása is égne meresztli, akárhányszor a ha-junkat.

— A memoria érdekes eseteire em-lékszem a magam életéből, — mon-dom én. A század elején nagyjelentő-ségű ünnepségen bemutatkoztam Ráko-si Jenőnek. Aztán nem találkoztam vele vagy tizenöt évig, mikor Szeged-en járt. Fontoskodó emlékeztetés he-lyett hát én is tisztelegtem s bemutat-koztam, mire azt mondja: Minek ez másodszor is, hiszen találkoztunk mi már a csatádi Lenau-szobor alapkö-lételésénél. — Egy kissé el voltam hülvé, micsola arcisme ez, hiszen Rá-kosi ezer és ezer emberrel találko-zott azóta!

— Láttam én ennél különbet is, mondja Lőw, arcán a kedves emlék derűjével. Mikor felsőházi tag let-tem, bemutatkoztam a felsőház főpap-tagjainak. A premontrai rendfőnök előtt tisztelegve, azt mondja az apát.

— Oh, hiszen mi régen ismerjük már egymást!

Egy pillanatra zavarba jöttem.

— Bocsánat, nem tudom...

— Hogyne, határozottan, még 1880-ból Szombathelyről, amikor főtisztje-

lendő ur mondta az ottani zsidótemp-lom felavatásánál az ünnepi beszédet.

Hát ez csakugyan érdekes volt 47 év után. Nekem az emlék annál ked-vesebb, mert Szabó Imre szombat-helyi katolikus püspöknek voltam a szállóvendége. Ragaszkodott hozzám, az édesapámra emlékezve, akivel együtt ült és barátkozott össze a sza-badságharc alatti szereplésükért a Neugebaudében. A zsidótemplom fel-avatásának egyébként 32 más feleke-zeti pap-vendége volt.

Ugrálunk témáról témára, sok az emlék, hogyan férnének el egy cikk keretében? Gyarapodok a város-ismében, sok összefüggést, kapcsolatot most értek meg. Valahogy aztán Fe-renc József terelődik a szó, akire Lőw Immánuel kegyeletes meghatott-sággal emlékezik.

— Igazán ruganyos és délceg volt. A szegedi árvíz után a főreáliskolá-ban, (a mai központi egyetem) kap-tunk néhány hónapig két helyiséget Hoffer igazgatótól. Az egyik volt a zsidó imaház, a másik a lakásom. Öfelsége ellátogatott az intézetbe is, egyszer csak az Iskola-utca táján rám kiált mint ladikon közlekedőre egy másik ladikos.

— Itt a király, megfordult a szo-bádban is, siess haza.

Természetes, hogy siettem, még tisztelegtemmel előtte. Akkor köszön-tötte Matskássy József főreálisko-lai tanár, később Budapesten főigaz-gató anyja így a királyt.

— Isten hozta a nagyságos urat! (Ezt egyébként megtette az Államvas-utaknak egy igazgatója is, szintén megnagyságozva öfelségét. Végére azok voltak az erdélyi fejedelmek is!)

A társaságban volt Matskássynak egy rokona is, nyugalmazott őrnagy. Ferenc József ránéz s azt mondja:

— Sie waren bei Santa Lucia.

— Ja wohl, Majestät.

Ferenc József még mint trónörö-kös 1848. tavaszán részt vett az olasz háborúban s a santa-luciai csatában Radetzky oldalán bátorságával tűn-tette ki magát. Aztán harminc évig megőrizte egy ott harcoló bajtársa arcvonásait.

— A király 1883-ban újra eljött meg-nézni, hogyan épül Szeged. A Jókai-utcai népiskola folyosóján sorakozott fel fogadtatására a papság, egyszerre nyílik az ajtó, megjelenik teljes kísé-retével, megáll előttem és rám néz.

— Örülök, hogy viszontláthatom. Négy év előtt láttam a reáliskolában.

Aztán elbeszélgettünk, fejezi be a főrabbi, de természetesen csak úgy, ahogy király és alattvaló szokott.

A világhírű tudós

Az Akadémia gyűjteménye őrzi Nölkéke, a világ legnagyobb keleti nyelvészének, egy levelét, amely-ben megemlékezik Lőw Immánuelről is, hangoztatva, hogy egy vidéki kis város vallásos élete mégsem hódítha-tja el őt a tudománytól, amely még olyan sokat vár tőle.

Nölkéke aggodalmai hiábavalóak voltak. A zsidók flórájáról írott négy kötetes munkáját (2667 oldal) ismeri az egész tudományos világ. Ludwig Köhler, a zürichi egyetem teologu-sa azt írja róla nagy tanulmánya so-rán:

— Csodaszámba megy, valóságos

Márkás órák

valódi és hamis ékszerek nagy választékban kaphatók

Berta József

óras, ékszerész.

Kiss u. 3. Párisi Nagy Áruház mellett. BRILLIANSOT, tört ezüst-től a legmagasabb árban veszek.

mirákulum, ami filológiai tudást fel-tár. Es amit tárgyköre neprajzából, gyógyászatából, költészetének peldata-raiból felsorol, mindez ősrégi mesebe-li várkastélyhoz teszi hasonlóvá a művet. Ember legyen a talpán, aki a tudás e gazdag tarházában kiismeri magát... A manasi bibliakutatója, a nyelvész, a történetíró egyaránt meg-találja e műben a régi világ növényei-nek minden vonatkozását. Végül aki-nek érzi van a német nyelv szép-segei iránt, az azon fog bámulni, mi-nő ritka költői tehetséggel fordítja le élő németre a középkori héber köl-tők remekait a legmagyarabb tiszta-menti város szülőtte.

Haynald Lajos biboros, a nö-vénytan és a keleti nyelvtani vizsgá-lódások tudósa, 1881-ben ezt írta a többiek során Lőwhöz intézett levelé-ben erről a munkáról.

— Különösen tisztelt Tudós ur! Sokkal hangzatosabb neve a tudomá-nyos világban, mintsem hogy várnál tudtam volna arra, hogy az igen tisz-telt szerző ur által ajándékoztassam meg vele. Meghoztam azt tüstént a megjelenése után... s máris volt al-kalmam bámulni a jeles szerző ur tu-dományos nagy készletségét és a de-rék munkába lerakott széles és mély ismereteit. Fogadja érte őszinte kö-szönetemet, várva várom az időt, melyben kiváló tudományos foglalko-zásainak gazdag eredményeit saját dolgozataimban érvényesíteni képes leszek.

A századfordulón Szegeden há-rman kapták meg a Magyar Tudomá-nyos Akadémiától nagy szótárának címjegyzékét, amellyel élő nyelvkin-csünket akarták egybegyűjteni. Tömörkény, Kovács János és Lőw Im-mánuel.

— Nem is tudtam, hogy ilyen szé-pen lehet magyarul beszélni! — je-gyezte meg egy felsőházi felszólalás után Hadik János gróf.

A törvényhatóságban érthetően a közkerti bizottságban érezte magát a legjobban, de épp ilyen közel állt hoz-zá a zenei bizottság is. Az új zene-palota építése érdekében a legelső-k közt buzgálkodott. ő emlékeztette Iván-kovics Sándor főügyészt, hogy váltsa be végre a város fogadalmát a foga-dalmi templom felépítésével, ő indítá-ványozta, hogy a közkörházban biz-zák a betegápolást apácákra s része volt benne, hogy az ujszegedi árvízte-metőben a város díszes kőkeresztet emelt. A Somogyi-könyvtár megszer-vezése, katalogizálása annakidején az ő utmutatása szerint történtik.

A felsorolt sok mindent a magunk emlékének tárházából szedjük elő, be-ismerjük, hogy házagosan, kivonato-san, nagyjából, számolva a rendelkezésünkre álló hellyel. Egy ritka hosz-szu élet virágos kertjében csak egyes szálak ezek s zengőben beszélnek a tö-kéletesen eltöltött életről.

Lőw főrabbi csak bólint az éléso-rolásukra, gondolata messzire jár ab-ban a multban, amely a mi életünkben már nem tér vissza, de valamikor tar-talmat, színt, életkedvet adott. Nincs panaszos szava, a bölcseségnek arra a magaslatára jutott, ahol hegyvörö-mről néz alá az ember és boldog, ha felfedez a völgyben egy virágszálat.

Krónikás

Megszűnik

a zománcedény hiány!

Használt, levert, lyukas edények beszolgáltatása ellenében újat kap — Régi edények beszolgáltatási ideje: reggel 8—1 óráig

Bruckner Testvérek Vaskereskedelmi Rt.

Telefonszám: 12—26, 11—82.

Magyarország telefonja 13-06